

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТУВАННЯ РОЗВИТКУ ПОНЯТТЄВОГО МИСЛЕННЯ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Не зважаючи на досить вагомі досягнення у вивченні вікової динаміки психічних пізнавальних процесів, наявні наукові дані мають переважно констатувальний характер, водночас, питання створення ефективних стратегій розвитку інтелектуальної сфери є недостатньо висвітленим у теоретичних джерелах. Зокрема, проблему встановлення поняттєвого мислення у підлітковому віці ґрунтовно розкрито ще у працях Л. С. Виготського та Ж. П'яже, але з'ясування шляхів його формування у сучасних умовах представлено епізодичними розвідками. На нашу думку, використання сучасних інформаційних технологій у проектуванні формувальних програм словесно-логічних когнітивних структур підлітків є перспективним напрямом і вимагає теоретичного аналізу.

Звернемося до поглядів науковців, які висвітлювали специфіку проектування інтелектуальних процесів. Показовим у цьому плані є дослідження М. Л. Смульсон [2], яка, вивчаючи проблему розвитку інтелекту в юнацькому віці, запропонувала перелік обов'язкових складових його проектування: 1) створення проекту об'єкта, що ґрунтується на усуненні проблемності; 2) створення проекту управління діяльністю особистості або групи осіб; 3) розроблення моделі впливів (навчальних, тренінгових), що забезпечує досягнення бажаної мети.

Отже, відправною точкою проектування є створення нормативної моделі «ідеального» об'єкта, у нашому випадку – поняттєвого мислення. Центром модельованого психічного процесу є дії з науковими поняттями, що здійснюються за участі системи мисленнєвих операцій. Результатом такого оперування є словесно-логічні форми – судження та умовиводи. При цьому розумові операції тісно взаємодіють між собою, а їх ефективність залежить від рівня інтегрованості в єдиний інтелектуальний комплекс, регульований рефлексією. Нарешті, якісне поняттєве мислення неможливе без його тісного взаємозв'язку з основними інтелектуальними процесами – сприйманням, пам'яттю, уявою, що беруть безпосередню участь в утворенні понять. Також необхідно враховувати тісний зв'язок ефективного поняттєвого мислення підлітків із соціальними чинниками, де найбільш вагомими є навчання та особистісне спілкування.

Проектування формувального впливу на особистість передбачає врахування вікових та індивідуальних особливостей. З огляду на це важливим аспектом є конструювання моделі учня, що можна охарактеризувати як опис найбільш типових особливостей учінневої діяльності, специфіки поведінкових проявів, що залежить від особистісного досвіду. Загальна структура моделі учня складається з таких компонентів: 1) загальна інформація – характеристика навчальної програми, основний зміст дисципліни тощо; 2) особливості знань, умінь і навичок; 3) поточна робота, що складається з навчальної інформації (специфіка педагогічного впливу, тривалість вивчення матеріалу) та практичних завдань диференційованих рівнів складності; 4) методи навчання; 5) психологічна характеристика пізнавальних процесів, мотиваційної та комунікативної сфер [1].

Проектування системи впливів передбачає вибір найбільш оптимальних

методів і конструювання відповідного розвивального середовища. В якості інструменту розвитку поняттєвого мислення було вирішено обрати інтелектуальний тренінг, що відповідає віковим особливостям підлітка.

Наступним важливим теоретичним моментом є проектування навчального середовища, що передбачає розроблення його базових характеристик і їх реалізацію. Для нашого дослідження найбільш доцільним є опис тренінгового середовища як системи, що забезпечує безперервність навчальних впливів (навчальних задач). Важливо зазначити, що тренінгове середовище лише передбачає можливість досягнення бажаних результатів, але не є гарантом позитивних змін. Тому важливою умовою ефективності розвивального впливу є ґрунтовна мотивація й позитивна емоційна спрямованість.

Формою реалізації тренінгового впливу було обрано комбіноване, або «змішане» навчання (blended learning), що передбачає поєднання традиційного викладання і мережевого. У якості його теоретичного обґрунтування доцільно згадати психологічні механізми навчання, виокремлені Ю. І. Машбицем: механізм зворотного зв'язку, до визначення поставленої вчителем задачі та динамічного розподілу функцій управління між учителем (комп'ютером) і учнем: перехід від зовнішнього керування учінням (оцінювання, контроль) до внутрішнього (самооцінювання, самоконтроль) [2].

Варто також згадати, що нині активно досліджують психологічні аспекти використання інформаційних технологій в освітньому процесі (зокрема, дистанційне та комбіноване навчання). Група науковців під керівництвом М. Л. Смульсон, вивчаючи цю проблему, дійшла таких висновків: 1) групова навчальна і психологічна робота, що здійснюється через мережу Інтернет, є можливою і може бути ефективною при дотриманні певних умов; 2) необхідною умовою такої роботи є створення віртуального освітнього середовища – спеціально створеного контексту інформаційного простору мережі Інтернет, що забезпечує активне, ініціативне та суб'єктне здійснення різних форм дистанційного навчання та психологічної роботи з учасниками; 3) ефективність групової роботи через мережу Інтернет підвищується у зв'язку із застосуванням інтерактивно-мультимедійних технологій спілкування та взаємодії з її учасниками [1].

Отже, здійснення формування поняттєвого мислення підлітків у контексті може бути ефективним за умови чіткого планування кінцевого результату і психолого-педагогічних впливів. Розроблений нами тренінг можна охарактеризувати як своєрідну «гойдалку», де реальна взаємодія підкріплена віртуальною.

Список використаних джерел

1. Дистанційне навчання: психологічні засади : монографія / М. Л. Смульсон, Ю. І. Машбиць, М. І. Жалдак [та ін.] ; [за ред. М. Л. Смульсон]. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. – 240 с.
2. Смульсон М. Л. Психологія розвитку інтелекту. Монографія. / М. Л. Смульсон. – К. : Нора-Друк, 2003. – 298 с.